

Převzetí moci jako programová disciplína

Jan Šícha

Poslední pravcová vláda minimálně církevními restitucemi a důchodovou reformou vykonala nejen řídicí rozhodnutí, ale pokus o zářez do dějin. Pro realizaci sociálně demokratických receptů na zdravou společnost nebude stačit prosazení změn silou a s odřehným ušima, jak jsme to viděli u dějinných zářezů, které máme čerstvě za sebou. Dobrou výchozí pozici příští vlády, by mohlo garantovat několik faktorů.

- 1) Zásahy v sociální oblasti pocítily politicky relevantní procento obyvatel České republiky.
- 2) Míra občanské bezmoci dostoupila pozoruhodných výšin – převažuje pocit, že občané nemají vliv na politický chod své země.
- 3) Chování vrcholné politické třídy k sobě navzájem se vymklo obecné představě o dobrých mravech.
- 4) Naděje na zlepšení poměrů pro všechny se téměř vytratila z vládní politické nabídky směřované k obyvatelstvu.
- 5) Ideologie pravice utrpěla značné šrámy, když se do obecného povědomí dostal pocit, že ti, kdo kážou svobodu podle neoliberalních principů, si rádi sednou do placených správních rad, přizívají se se svými účelově založenými firmami na veřejných zakázkách a rádi si vezmou přinejmenším výpalné z evropských dotací.

Nebezpečí spojená s budoucí levicovou správou veřejných věcí jsou větší, než by se na první pohled mohlo zdát. Společenská poptávka je po rozhodném jednání, ne-li rovnou po silné ruce. Sociálně demokratické recepty jsou spíše ze světa humanistické vlídnosti a komunikace, působí až ve střednědobém horizontu. Pesimisticky naladěné obyvatelstvo bude mít tendenci konstatovat, že barvy se mění, systém zůstává. Od nové politické reprezentace část voličů podvědomě očekává, že se v ní bude moci slavnostně zklamat. Zklamání je v České republice nejrozšířenější pocit spojovaný s politickým provozem. Naše cynicko praktické obyvatelstvo možná záhy

po volbách dojde k závěru, že švindl a šlen-drián jsou civilizační konstanty naší země, ne excesy, se kterými se má něco dělat. Ti, kdo myslí na předání moci a těší se na slíbené funkce, by příští trojnásobně volební rok měli vidět jako rok historické příležitosti. S koncem Klausovy éry se u nás vyčerpá jeden vzorec správy země a vnímání politiky. Musí vzniknout něco nového. Jsou zde silné a zahnížené struktury, které si přejí, aby ono nové bylo slabé a bez reálného vlivu.

Bezmoc nominálně mocných je praktickou objednávkou těch, kdo nechtějí být odpojeni od toků peněz, které si pracně zabrali.

Vladimír Špidla rád používá pojmu „kulturní substrát“. Myslím historickou zkušenost ukrytou v hloubce určitých politických společenství. Například kalvinismus strukturuje společnost jinak než katolická církev. Politická rozhodnutí mají své kořeny v kulturním substrátu. Pokud má v příštím roce a letech dalších dojít ke skutečnému převzetí moci ze strany levice, je třeba jako cíl snažení vidět právě vstup do kulturního substrátu. Pravice zamířila do kulturního substrátu svým pokusem zneprávnit stát, snahou dát rozdílu mezi lidmi a zvýhodňování vybraných skupin příchuť osudu řízeného vyšší mocí. Pravice ve své snaze ovlivnit kulturní substrát také například institucionalizovala antikomunismus. Levice svého prostoru zatím využívá minimálně. Přitom se jasně rýsuje, kde tento prostor leží.

Kreativita realizovaná ve společenství je něčím, co obyvatelé České republiky dlouho nezažili. Svoboda, spravedlnost a solidarita se realizují v pohybu, čase a ve společenství. Týká se nás nejen naše, ale i nadnárodní společenství. Levice musí přijít s obrazem pohostinného světa, ve kterém se dobře žije. Světa, který všechny zve dovnitř. Světa, kde se nejdříve komunikuje, potom transparentně koná.

Prakticky to znamená, přestože to může znít divoce, přijmout co nejdříve euro a zvýšenou pozornost věnovat rovnosti mužů a žen jako první výraz naší otevřenosti vůči Evropě. Přiznat obecně prospěšnou roli církvím po restitucích a jako stát ji vyžadovat. Jde o první výraz otevřenosti vůči křesťanským demokratům. Posílit agendy jako omezení úbytku zemědělské půdy a bádání o obnovitelných zdrojích jako

výraz otevřenosti zelenému proudu politiky. Vybírat takové daně, aby bylo co přerozdělovat. Rehabilitovat státní vlastnictví jako výraz autentické levicové politiky. Provést vnitřní reformu sociálně demokratické moci tak, aby nemohli vznikat okresní císařové, ale politika byla podřízena svému programu.

Máme za sebou léta antiintegrační kultury. Klausova éra dokázala oslovit široké vrstvy preventivním bombardováním jakéhokoli idealismu. Zatímco antiintegrační kultura měla všechny po Evropě dostupné antievropské argumenty a okamžitou publicitu, humanistická a otevřená linie vývoje České republiky zůstávala roztržena a uhranuta protivníky. Řekněme rovnou, že důvody k naději by už pomínuly, kdyby tu nebyl širší evropský dějinný tah, který zvládne krizi eura, vyladí nadnárodní demokracii tak, že bude funkční a srozumitelná, zkrátka a konec konců vyšplouchne svou životností zástupy českých nekrofilů, kteří o každé polévce, co někdo začne vařit, předem vědí, že to bude blaf.

Je třeba vnímat Evropskou unii jako politikou inovaci, která je v pohybu a jejíž pohyb se nás týká. Mír, který je v základu evropské integrace, je třeba vnímat jako kvalitu, která prostupuje evropské politické společnosti. Sdílený mír uvolňuje ruce a přibližuje lidi. Není pouze stavem bez války, která se stala nepředstavitelnou. Je třeba co nejdříve zprostředkovat všem obyvatelům zážitek institucionalizované solidarity. Naše země je bohatá a bohatství je tu pro všechny. Protivníci integračních snah se v první řadě brání nárůstu politické moci. Stačí jim moc ekonomická a vlastní pravidla k jejímu vykonávání.

Předání moci je na pořadu dne. Nejde ale o funkce ve vládách a na ministerstvech. Ty se stejně nedostanou ani čtvrtině těch, kdo je mají slíbené a dlouho se na ně těší. Jediným opravdu rozumným cílem je ovlivnění kulturního substrátu našeho politického společenství. Česká republika je se svou historickou zkušeností pro tuto práci opravdu zajímavým a dobrodružným evropským domovem.

Editorial

Patrik Eichler

Sociálně demokratické *Pražské dialogy* jsme začali chystat ve chvíli, kdy se ještě mohlo zdát, že je vše levicové v České republice na vzestupu. Spíše než uhranutí z pocitu, že politické kyvadlo zamířilo doleva, ale k vydávání těchto několika listů přispěl pocit, že nechceme určité lidi nechat samotné. Každý rok se ze studií a jiných pobytů v západní Evropě vrací stovky mladých lidí. „Tam venku“ zjistili, že být levě-liberální smýšlení je normální a že je normální vést strukturovanou politickou debatu se svými stejně jako s těmi, kdo si myslí něco jiného. Přistáním na Ruzyni se tito lidé rázem ocitají v jiném světě. Jako kdyby na letiště, které má sloužit jako dveře, kudy se chodí dovnitř a ven, vál vítr z nedaleké basy. Možná je něco příznačného na skutečnosti, že když se v českých zemích řekne Ruzyně, znamená to letiště i basu.

Když zůstaneme u situace mladého člověka, který vystoupil v Ruzyni na letišti, necháme ho vstoupit do autobusu směrem do města. Může se velmi dobře stát, že narazí na revizora, a to přestože kombinací peněz utopených v OpenCard a peněz, které se platí firmám prodávajícím lístky, by se mohl jezdit zadarmo. Může se stát, že přijde k přátelům, kterým zrovna odtáhli auto. Přestože nikomu podstatně nepřekáželo, přestože výklad přestupku lze vnímat jako sporný, přestože podezření, že jde o kšeft pro odtahovou službu je nabíledni, přestože bývalý šéf městské policie sedí za korupci. Vystoupí zkrátka v zemi, kde je momentálně velmi snížena legitimita řady institucí, které mají přispívat k tomu, aby se občanky a občané cítili komfortně.

Realita České republiky se těm, kdo se po čase vrací, často jeví jako překážková dráha. Pohled je těžké zaostřit, protože povrch jako by někdo záměrně rozkmital. Pod povrchem se skrývají cesty známé jen přípuštěným a zasvěceným. Občanská debata se nevede jasnými slovy a na vzduchu. Kdy jste třeba naposledy slyšeli skutečný politický projev? Četli jsme si a čtete sociálně demokratické texty, které vycházejí porůznu v Evropě, a chceme totéž dopřát těm, kdo mají méně času nebo horší přístup do jedné evropské myšlenkové dílny. Jsme přesvědčeni, že naše unavená a nezřetelná realita se bude měnit k lepšímu – k transparentnosti a demokratické kontrole. Jsme přesvědčeni, že texty přátel z evropského okolí mohou pomoci a prospět. Spouštíme tedy nový projekt, chce přinášet *Pražské dialogy*. Děkujeme Friedrich-Ebert-Stiftung e. V., zastoupení v České republice, že ho umožnila.

Je sociálně demokratická éra u konce? Ještě zdaleka ne!

Mirko Hempel, FES Praha

Charakter současného století je utvářen ve znamení zdánlivě bezuzdné dominance trhů a finančního kapitálu. Ale ať si apogeti neoliberalismu třeba ještě jásají a vidí sociální tržní hospodářství již zapomenuté v minulosti – současné krize v Evropě by mohly kyvadlo vývoje opět vychýlit opačným směrem.

V minulých letech jsme zažívali téměř drtivou dominanci pravicových stran ve vládách evropských zemí. Šlo také o reakci na nesplněné sliby sociálně demokratických vlád v zemích EU během první dekády 21. století. Posledních 15 let ale také vedlo k poklesu důvěry evropských občanů v politické elity a v instituce EU – ve spojení s rostoucím nezájmem, neúčastí ve volbách, odmítáním participace na veřejném životě, rezignací a celkovým odvrácením od politiky. Tato tendence představuje vlastní ohrožení našeho demokratického základního konsensu a sama o sobě je již dostatečně dramatická. Když se potom v roce 2008 jasně ukázalo, jaké ničivé škody způsobila nenasytlost finančníků, začala se víra v myšlenku, že kompletně deregulovaný trh již sám všechno zařídí, významně otřásat. Poznání, že několik málo „systémově relevantních“ bank s vysoce spekulativními obchodními transakcemi připomínajícími kasino bylo a je blízko tomu, aby zničilo základy našeho hospodaření a života v Evropě, bylo nejprve šokující. S ohromením museli daňoví poplatníci v zemích EU potom přihlížet tomu, jak nejenže původci této enormní krize ve většině případů zůstali nepotrestáni, ale také jak jejich vlády hlavní břemeno nákladů na vyrovnání se s krizí přenesly právě na ně, daňové poplatníky. Zjevně platilo a platí heslo: zisky se privatizují, ztráty se socializují. V důsledku tohoto vývoje se poté ukázalo, že si také většina států EU žila vysoce nad poměry – a zadlužili se tak, že je před státním bankrotem mohly zachránit pouze enormní záchranné balíčky. S tím spojené nové rozdělení Evropy na země plátců a příjemců podporuje projevy záště mezi evropskými národy, o nichž jsme si mysleli, že jsou již dávno překonané, a stále více ohrožuje naše evropské společenství založené na společných hodnotách.

Přísná politika úspor a škrtnů většiny pravicových vlád v EU sice nejprve zachraňuje

banky a stabilizuje situaci veřejných rozpočtů – ale nestimuluje růst a vznik pracovních míst – a znovu enormně prohlubuje nezaměstnanost. Především mládež v Evropě v současné době platí vysokou cenu za záchranu bank evropskými vládami – v jižní Evropě je v některých zemích více než 50 % mladých lidí bez práce – a bez perspektiv. Celá jedna generace se tak nachází v bezvýchledné situaci.

Tolik ke statu quo – ale kde jsou evropské sociální demokraty? Kde zůstávají odpovědi na současné problémy? Mají vůbec připravené koncepce, vize a cesty z tohoto dilematu, které se liší od receptů pravicových stran?

SPD oslavila v květnu v Lipsku 150. narozeniny. S oprávněnou hrdostí a velkolepou historií. Její představitelé opakovaně zdůrazňovali, že sociální demokracie byla, je a bude stranou sociální spravedlnosti. To bude velký úkol budoucnosti v Německu a v Evropě: umožnit lidem účast na veřejném životě, spravedlivěji rozdělovat úspěchy i zatížení, vytvářet a rozvíjet příležitosti na pracovním trhu a v oblasti vzdělávání – a tím upevňovat základy našeho mírového soužití. Na občanském principu postavená společnost, jejíž tělo se láme pod zátěží a problémy a jejíž hlavy se i se svými prebendami již dávno uchýlily do bezpečí, nezadržitelně spěje ke svému konci, pokud neexistují politické mechanismy přerozdělování, které by tomu zabránily. Sociální demokraté jsou touto silou v Evropě – i když se v současné době nalevo od nich objevují strany soustřeďující se na shromažďování protestních hlasů, které doufají, že své abstruzní požadavky nikdy nebudou muset dokazovat převzetím vládní odpovědnosti – i když se pravicové strany v Evropě v rostoucí míře „sociálně demokratizují“ a s nefalšovanými sociálně demokratickými programy se vydávají na lov hlasů do „politického středu“.

„Éra sociální demokracie zdaleka neskončila – teprve pořádně začíná.“

Mirko Hempel

Originál představuje sociální demokracie. Sociální demokraté si život nikdy nedělali jednoduchým. Strana si vždy ztěžovala situaci tím, že se při výkonu vládní odpovědnosti a v kompromisu se svými příslušnými koaličními partnery zasazovala o nutné reformy i proti vlastním pozicím – vždy v zájmu země, a nikoliv s cílem zajistit si jako vládní strana hegemonii, jak to zcela samozřejmě praktikují jiné strany.

Stará dáma SPD má charakter a stojí pevně jako skála vždy, když nastane palčivá situace. Může to působit zastarale a staromódně v době, kdy média v živém přenosu prahnou po dokonalých politicích – po lidech bez chyby a bez poskvrny. Jenom ten, kdo nic nedělá, nedělá ani žádné chyby.

Lidé v Německu, v Česku a v EU poznají, že jim pouze sociálně demokratické hodnoty mohou zajistit budoucnost v prosperující, participativní, transparentní, efektivní a mírové EU, nejpozději tehdy, až bude Evropa stát krátce před propastí. Již k tomu neschází mnoho – avšak nemusí to dojít tak daleko. Budeme-li říkat „My“ opět jedním dechem s „Já“, změní se i charakter doby – snad k lepšímu.

Éra sociální demokracie zdaleka neskončila – teprve pořádně začíná.

Z němčiny přeložila **Pavčina Klofáčová**.

ČSSD potřebuje kádrovou práci, KSČM členy

Jaroslav Bican

Sociální demokraté mají druhý největší poslanecký klub v Evropském parlamentu. Poslední analytická práce autorů Martina Poláška, Viléma Novotného a Michela Perottina s názvem „Mezi masovou a kartelovou stranou...“ říká, že ČSSD se západním politickým stranám podobá i svou vnitřní strukturou. O české pravici nic takového říci nemůžeme.

ČSSD je moderní strana. Svou strukturou v dobrém i ve zlém plně odpovídá politickým stranám v západní Evropě. Píší to autoři knihy *Mezi masovou a kartelovou stranou...*, kteří zkoumali organizační proměnu sociální demokracie a komunistické strany v prvním desetiletí tohoto století. Kniha jako první v českém prostředí fundovaně hovoří o organizační reformě politických stran, o tom jak probíhala, a umožňuje tak na svá zjištění navázat dalšími politickými kroky.

Členská základna sociální demokracie je dlouhodobě příliš slabá na to, aby stranu financovala, nestačí na efektivní vedení volebních kampaní a není dostatečnou zásobárnou lidí pro funkce ve veřejné správě po převzetí moci. Kniha to ilustruje mj. na příkladu bývalého poslance ODS Jana Kouckého, který se

stal autorem vysokoškolské politiky sociální demokracie po jejím nástupu do vlády v roce 1998. Totéž platí o pozdějším místopředsedovi vlády Martinu Jahnovi.

Podle autorů knihy je ČSSD kartelovou stranou charakterizovanou nákladnými volebními kampaněmi, které připravují zvenku najímané profesionální agentury a o kterých je rozhodováno v ústředí strany. Financování kampaní pak nestojí na členstvu, ale ve vzrůstající míře na státních příspěvcích. A to se projevuje ve stranické organizační struktuře. Členové dávají legitimitu vedení, ale práci, která by dříve připadala jim, odvádějí externí agentury.

„Ruku v ruce s nízkým počtem členů,“ píše se mj. v knize, „dochází k marginalizaci členstva jako kategorie, k rozvolňování rozdílů mezi členy a nečleny a ke zdůrazňování individuálního členství před pozicí v organizační hierarchii. Tento trend, vedený centralizačním záměrem vedení strany, ale neústí v ovládnutí strany vedením (...), nýbrž v kompromis nového modelu vzájemně zaručené autonomie mezi centrem a nižšími úrovněmi stranické hierarchie.“

Na jedné z debat ke knize vyprávěl Lubomír Zaorálek, s jakou radostí přišel do Sněmovny po prohraných krajských volbách na podzim 2009 tehdejší premiér Mirek Topolánek. Prohrané volby totiž oslabily silnou krajskou reprezentaci ODS, se kterou si nevěděl rady. V knize se zmiňuje, že asi hlavním důvodem, proč centralizační tendence ve vnitřní organizaci ČSSD nevedla k úplné centralizaci, ale k vzájemnému vyvažování mezi různými mocenskými složkami, je logika permanentní kampaně a svým způsobem „přehřáté“ volební soutěže vyvolávající značné personalizační a lokalizační tlaky.

Kniha konstatuje, že na konci uplynulého desetiletí český stranický systém prošel částečnou deinstitucionalizací. Došlo k ní v důsledku celé řady procesů například vlivem výrazného znásobení množství volebních klání, posílení krajských hejtmanů či reprodukci a rozšířením veto hráčů – tedy hráčů s určitým blokačním potenciálem. Jedná se například o poslance-přeběhlíky, prezidenta republiky nebo státní zastupitelství. Výsledkem je, že politické strany se stahují z klíčových veřejných debat a přenechávají iniciativu výše zmíněným nestranickým veto hráčům. Navíc jsou strany ve veřejném prostoru delegitimizovány různými iniciativami a uskupeními od „Děkujeme, odejděte“, přes „Vyměňte politiky“ až po Holešovskou výzvu a Karla Janečka. Podle autorů knihy se tak jen utvrzuje logika spirály působící proti stranám samotným. Jako by byly v politickém procesu postradatelné, protože neřeší problémy, které

řešit mají, a současně jako by si nárokovaly neúměrně mnoho privilegií.

KSČM podle politologa Ondřeje Slačálka v uplynulém období využívala toho, že se jevila jako radikálně odlišná například na rovině symbolických provokací vůči oficiální paměti, na rovině strukturního vyloučení z řady institucí státu či na rovině soustavného mediálního vylučování. Nedokáže ale do veřejného prostoru vnášet radikálnější návrhy a je otázka, zda zvládne reagovat např. na sílící roli výše zmíněných veto hráčů.

Komunistická strana se podle autorů knihy úspěšně adaptovala na polistopadové prostředí. Dokázala přilákat voliče na základě svého programu nebo alespoň volebních hesel, resp. kritiky konkrétního stavu společnosti. Autoři knihy zároveň upozorňují na to, že v organizační struktuře zakotvená členská základna svazovala ruce vedení strany, limitovala možnost jakékoli změny a fungovala jako spolehlivý obránce ideologického a organizačního *statu quo*.

S ubývajícím a stárnoucím členskou základnou ale ani KSČM není schopna plně fungovat jako masová strana. Uvažuje proto o různých formách omezení struktury základních organizací a okresních výborů, protože nemá personální kapacity na jejich efektivní provoz.

Rozdíl mezi KSČM a ČSSD bychom tedy mohli popsat tak, že ČSSD potřebuje dobrou kádrovou práci, aby malý počet členů zvládal požadavky, které na ně budou v řídicích funkcích kladeny. A KSČM potřebuje členy, bez nichž nebude bez organizační změny schopna dlouhodobě fungovat.

Martin Polásek, Vilém Novotný, Michel Perottino: Mezi masovou a kartelovou stranou: možnosti teorie při výkladu vývoje ČSSD a KSČM v letech 2000–2010, SLOM, Praha 2012. Dvě debaty k této knize připravila na začátku května 2013. Masarykova demokratická akademie a Centrum CESTA za podpory zastoupení Friedrich-Ebert-Stiftung v České republice. Záznamy debat si můžete poslechnout na profilu MDA na www.mixcloud.com.

Dobrá společnost a minimální mzda

Patrik Eichler

Čtvrtým rokem pokračuje napříč Evropou debata o sociálně demokratickém programu „dobré společnosti“. Účastníci debaty začínají nově hovořit o dvojím vymezení minimální mzdy v Evropské unii.

Po krachu třetí cesty je třeba pro sociální demokracii najít nový program. Přibližně tak začíná debata o dobré společnosti, jak ji v dubnu 2009 iniciovali poslankyně německé SPD Andrea Nahles a poslanec britské Labour Party Jon Cruddas. Německá politika Nového středu a britská Třetí cesta podle autorů „ne-kriticky přijaly nový globalizovaný kapitalismus. A přitom podcenily ničivou schopnost nedostatečně regulovaných trhů“.

Řešením podle nich měla kromě jiného být „nová globální spojenectví, státy,“ psali v manifestu, kterým debata o dobré společnosti začala, „musejí začít spolupracovat, a nepokračovat v závodu ke dnu“. Debata moderovaly a podporovaly britský think-tank Compass a Friedrich-Ebert-Stiftung v Londýně a dalších evropských zemích. Tiskovou platformou debaty se stal on-line časopis Social Europe Journal redigovaný profesorem London School of Economics Henningem Meyerem.

Aby se debaty účastnily i středoevropské státy, si vzalo za úkol zastoupení Friedrich-Ebert-Stiftung v Budapešti. Tam se tak už několik let scházejí zástupci levicových think-tanků a nadací z Visegrádské čtyřky. Debata začínala před třemi lety sporem, zda je potřeba po krachu třetí cesty formulovat pro levici nový program (zástupci Maďarska a Polska), nebo si uvědomit, že tradiční hodnoty levice jako rovné volební právo nebo zaměstnanecká práva existují leckde jen na papíře a je třeba je probojovat do praxe (ČR, SR).

Dnes už se ale debata vede o praktických programových otázkách, za nejdůležitější z posledních setkání přitom považují debatu o minimální mzdě.

Mimo jiné se hovořilo o udržitelnosti, kterou je třeba sledovat ve čtyřech oblastech: Jde o stabilitu a udržitelnost veřejného vlastnictví; ekonomickou udržitelnost (přičemž je dnes zjevné, že přesun ekonomické aktivity z výrobních firem k finančním službám nevede k udržitelnosti); sociální udržitelnost (země, které se státní podporou vytvářejí pre-

karizovaná pracovní místa, nejsou udržitelné) a ekologicky udržitelný růst.

V debatě také zaznělo, i když se to nesetkalo se všeobecným souhlasem, že o politické spolupráci je třeba vyjednávat i s komunisty (ať už by šlo o KSČM, nebo německou Die Linke), respektive radikální levici. Příznivci a příznivkyně radikální levice jsou totiž našimi spojenci v proměně společenského diskursu, tedy toho, jak se o proměně společnosti mluví a co je přitom přípustné. Snaha o obnovu poválečného velkého kompromisu mezi kapitálem a prací je z hlediska sociální demokracie defenzivní taktikou. Boj o sociální stát přitom není otázkou kulturních dispozic toho kterého národa, ale otázkou dlouhodobého boje a práce ve společnosti. Platí to stejně jako v případě boje o práva dělníků v 19. století.

Podkladem k poslední budapeštské debatě v dubnu 2013 byl text Thorbena Albrechta (SPD) a Neala Lawsona (Compass) nazvaný Evropa a dobrá společnost: Po krachu. V češtině vyšel v překladu Jakuba Patočky v Deníku Referendum 17. prosince 2012. Autoři v něm kromě jiného píší, že by Evropa měla „zavést společnou minimální mzdu, odvozenou z průměrného příjmu v jednotlivých zemích. (...) Zavedení celoevropské minimální mzdy by snížilo tlak na vlády, které by nebyly nuceny v takové míře přímo finančně podporovat sociálně slabé rodiny, a snížilo by rovněž tlak na ekonomickou migraci“.

Z pohledu zemí bývalého východního bloku je hlavním tématem, pokud jde o minimální mzdu, přiblížení životní úrovně západoevropským zemím. Česká minimální mzda je dnes 8 500 korun (340 eur), slovenská je 327,2 eur, polská 1 600 zlotých (383 eur). Pokud by se určovala nominálně, pak má z hlediska očekávání veřejnosti pro visegrádské státy v tuto chvíli smysl celoevropská minimální mzda někde mezi 450 a 500 eur.

Rozdíly jsou pak v i představě o tom, jaké procento průměrné mzdy by mělo tvořit minimální mzdu. Odboráři z polské Solidarity

navrhují uzákonit minimální mzdu ve výši 50 procent průměrné mzdy. České odbory ji chtějí jednorázově zvýšit na 36 procent. ČSSD považuje za přiměřené, aby se „minimální mzda blížila 40 procentům mzdy průměrné“.

Výsledkem debaty nicméně bylo, že se v materiálech debaty o dobré společnosti doplní návrh na zavedení celoevropské minimální mzdy ve dvou podobách. Jednak by šlo o 50 % národní průměrné mzdy. A zároveň o minimální mzdu na úrovni nejchudších zemí EU (Rumunsko, Bulharsko), která by se postupně zvyšovala tak, aby bylo zjevné, že cílem je snižování příjmové nerovnosti mezi zeměmi bývalého západního a východního bloku. ČSSD neudělá chybu, když si tento návrh osvojí přinejmenším v podobě pasáže v programu pro evropské volby 2014.

Pražské dialogy. Sociálně demokratické impulsy

Názory vyjádřené v této publikaci jsou názory autorů a nemusejí nezbytně vyjadřovat stanovisko Friedrich-Ebert-Stiftung. Komerční využití médií vydaných Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) není povoleno bez předchozího písemného souhlasu ze strany FES.

Autori prvního vydání: Jan Šícha (šéfredaktor), Jaroslav Bican, Patrik Eichler, Dominik Forman, Mirko Hempel, překlad: Pavlína Klofáčková. Za vydávání publikační řady odpovídá: Leonie Liemich, E. leonie.liemich@fesprag.cz
První vydání, prosinec 2013, ISSN 2336-2413 (Online).

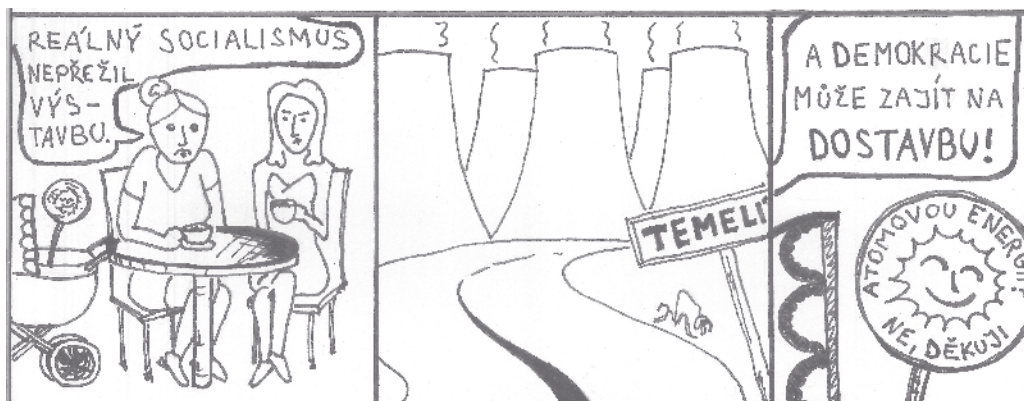
Vydavatel / Objednávky:

Friedrich-Ebert-Stiftung e.V. – zastoupení v ČR
Zborovská 27, 150 00, Praha 5 · www.fesprag.cz
T. +420 224 948 088 / E. fes@fesprag.cz

Temelín

Záměr postavit nový kus Temelína bývá přirovnáván k závazku koupit si v roce 1960 parní lokomotivu na padesát let dopředu.

Karikatura: **Dominik Forman**

Jakou chceme Evropu?

Günter Verheugen

„Více Evropy“, tak zní často užívaná floskule, když diskutujeme o cestách ke zdo-lání krize v EU. Přitom snadno přehlídíme, že důvěra obyvatelstva může vzniknout pouze tehdy, když jednotliví obyvatelé mohou pokroky v evropské integraci pocítit také jako zlepšení své životní perspektivy.

Je možné, že nejhorší je za námi, jak s úlevou konstatoval Herman Van Rompuy, předseda Evropské rady, po – bezvýsledném – setkání hlav států a vlád v prosinci. To nejhorší: tím myslel rozštěpení eurozóny, možná dokonce rozpad celé Evropské unie. I když většina Evropanů snad této možnosti vážně nevěřila, je pravda, že kolem nás vzrůstají pochybnosti o tom, zda a jak se může evropský integrační proces dále rozvíjet.

Optimismus Van Rompuye přitom má své důvody. Měnová unie stále ještě existuje. Řecko je stále ještě jejím členem a také jím zůstane. Kurz eura se ustálil na přiměřené a pro nás výhodné úrovni. Je nízká míra inflace. Úrokové zatížení Španělska a Itálie se snižuje. „Jízda na dohlednou vzdálenost“, jak se evropský kurz přešlapování na místě eufemisticky nazývá, přesto přinesla několik viditelných výsledků: fiskální pakt může zlepšit rozpočtovou disciplínu EU, možnosti Evropského stabilizačního mechanismu (ESM) z hlediska intervenčních aktivit jsou lepší než možnosti jeho předchůdce EFSF, podařilo se dospět k dohodě o bankovním dohledu a připustit, aby Evropská centrální banka (ECB) vyplnila vakuum vytvořené politikou a byla k dispozici prakticky jako „lender of last resort“ (věřitel poslední instance). To jsou v zásadě dobré věci. Zda budou stávající instrumenty stačit k definitivnímu překonání dluhové krize, se bude muset teprve ukázat. Vedle této nejistoty však zůstává ještě zcela otevřená jedna velká otázka a způsob, jakým EU na tuto otázku odpoví, rozhodne o tom, kde se budeme v roce 2030 skutečně nacházet. Tato otázka zní: Jak dosáhneme potřebné míry politické akceschopnosti a hospodářské síly, abychom se mohli podílet na utváření budoucího světa jako rovnoprávní aktéři? Klasická odpověď zde zní: Více Evropy.

„Více Evropy“ – co to znamená?

Je třeba si položit otázku, zda prosté „pokračování stejnou cestou“ je za daných podmínek vůbec realistické, a také, zda je vůbec žádoucí. Realistické každopádně není.

V praxi znamená převedení kompetencí změnu smlouvy. Nová smlouva o EU vyžaduje ratifikaci ve 27, brzy již 28 členských státech, z nichž významný počet musí rozhodnutí přijmout v referendu. Je již velmi nereálné, že se členské státy v dohledné době na takové nové smlouvě budou moci dohodnout, ještě méně pravděpodobné však je, že by nová smlouva překonala překážky ratifikace. A to právě souvisí s tím, že „více Evropy“ se rostoucímu počtu občanů nejeví jako cíl, který se vyplatí, nýbrž se jeví spíše jako hrozba. Je všeobecně známé, že výhody evropské integrace jsou rozdělovány velmi nerovnoměrně. To platí jak pro regiony, tak pro sociální skupiny. Navíc se říká, že obvyklá evropská politika je doménou exekutivy, kde si vysocí úředníci – a stále ti stejní – mezi sebou neprůhledně dojednávají rozhodnutí. Nepřeháníme, hovoříme-li o integrační krizi ve smyslu, že si lidé stále více kladou otázku, kde jsou základy legitimity evropské politiky, a že je důvěra v politické vedení otřesena.

Tato krize legitimacy a krize důvěry není výsledkem krize banky Lehman Brothers a jejích následků. Špatný krizový management národních vlád a bruselských institucí prohloubil silné znejistění, ale sám tuto nejistotu nezpůsobil. Připomeňme si dobu po roce 1989. Evropská integrace byla do té doby projektem Západu, nyní byla najednou viditelný celoevropský rozměr. Ano, rozšířením na Východ jsme našli strategicky odvážnou odpověď, ale byli ti „noví“ v EU skutečně přijati? Jsou skutečně vítáni a akceptováni jako rovnoprávní členové? Oni sami to tak necítí. Maastrichtská smlouva, která měla přinést skutečnou politickou unii, nesplnila svůj cíl, místo toho vytvořila měnovou unii s vážnými konstrukčními vadami. Každá další evropská smlouva se rodila velice těžko. Projekt ústavy EU zcela ztroskotal. Sledujeme silné renacionalizační tendence. Neexistují sice téměř žádná skutečná hnutí bojující proti integraci, ale populistické a nacionalistické síly v mnoha případech využívají evropské skepse nebo znejistění voličů vůči Evropě ke svým nebezpečným cílům. A potom zde ještě máme Spolkový ústavní soud, který jistě není nepřátelský vůči integraci, jehož rozhodnutí v evropských politických otázkách připouštějí pouze závěr, že integrační pokroky dle dosavadního obvyklého vzoru narážejí na hranice ústavy. Ale i nezávisle na varovně vztyčeném ukazováčku soudců z Karlsruhe již tento problém demokratické legitimity evropských rozhodnutí nelze dále odkládat. Co obecně nazýváme evropským pokrokem, pravidelně naráží na vůli k setrvávání na tradici národních států a změnit to může pouze přechod k plně rozvinutému parlamentárně-demokratickému systému na evropské úrovni.

Jednotlivá politika

K tomu nedospějeme bez ochoty lidí, kteří žijí v Evropské unii. Potřebnou evropskou přestavbu v alespoň dvou oblastech, mezinárodní a bezpečnostní politice a hospodářské a měnové unii, nebude možné zvládnout jedním silným činem evropských elit, pokud to ony vůbec chtějí. Nejprve je třeba vytvořit základnu důvěry, která jednotlivým občanům umožní lépe chápat dosahování pokroku v evropské integraci jako zlepšení vlastní životní perspektivy. Proto si myslím, že bychom se tématem „více Evropy“ měli zabývat až ve druhém kroku. V prvním kroku by mělo jít o lepší Evropu, o Evropskou unii, která jedná v souladu se svými vlastními hodnotami, která se striktně omezuje na to, že chce na evropské úrovni regulovat pouze záležitosti, které již nemůže poskytovat národní stát, tedy Evropskou unii, která za evropský pokrok nepovažuje rovnostářství, nýbrž si cení rozmanitosti jako hodnoty naší identity, kterou je třeba chránit.

Začneme třeba u peněz, kterých, jak se v posledních letech působivě potvrdilo, bohužel končí přátelství. U Evropské komise se projevil nedostatek instinktu, když navrhla víceletý finanční rámec implikující značné navýšení rozpočtu EU v době, kdy vyzývá členské státy k větší rozpočtové disciplíně, kdy by dokonce chtěla získat právo u národních parlamentů tuto disciplínu vynutit. Zatímco celý evropský svět v této otázce považoval Brity za rebely, všichni přehlíželi skutečnost, že jiné významné země, jako například také Německo, rovněž nevěřily, že EU potřebuje více peněz. V této situaci by bylo správné se více zamyslet nad tím, jak lze evropské prostředky více cíleně a efektivněji využívat. Velké výdajové položky – zemědělský fond, strukturální fond a výdaje na výzkum – by neměly být považovány za dané bez dalšího uvážení. Existuje příliš mnoho projektů, které jsou uvedeny do života jenom proto, že jsou na ně k dispozici evropské peníze, nikoli však, že by byly skutečně potřeba. Nebo se podívejme na stanovování rámce pro evropské hospodářství. EU dnes již nepotřebuje kompetenci jednotného trhu samotnou, aby mohla tento rámec určovat. Přisvojila si - na základě smluv - stále více nových oblastí, které regulují ekonomické procesy v EU. Co však chybí, je jednotlivá politika, ačkoliv by se k tomu Komise díky své konstrukci v podobě kolegia nejlépe hodila. Ve skutečnosti je však politika fragmentární a rozporuplná. Cíle průmyslové politiky jsou v rozporu s ochranou klimatu, cíle energetické politiky narážejí na skutečné podmínky v jednotlivých národních hospodářstvích atd. Ještě mnohem horší je, že – přiznávám, že především pod německým vlivem – zůstávají během krize nezohledněné reálné ekonomické faktory. Ve skutečnosti recesi

způsobily a prohloubily povinnosti dané pro jednotlivé země. Neexistuje žádná evropská smlouva, která by to vyžadovala.

Dalším příkladem je nevázané pokračování evropského nutkání k regulování. Zde jsme již jednou byli dále. Myšlenka „think small first“ již jednou byla politiky potvrzena jako základní pravidlo jednání. To znamená, že není nutné zahrnovat evropskými předpisy podniky a instituce, které vůbec nepůsobí za hranicemi jednotlivých zemí. Projekt zaměřený na odbourání přebujelé regulace nebo na optimalizaci regulace za účelem zabránění nadměrnému administrativnímu zatížení pro podniky byl bohužel zastaven, navzdory veškerým prohlášením Evropské komise o „smart regulation“.

A tím se dostáváme k rozhodovacím procesům. Nevypadá to tak, že by Lisabonská smlouva způsobila změnu k lepšímu. Můžeme si všimnout, že se Evropská rada etabluje jako určitá forma evropské nadnárodní vlády – pouze s tím rozdílem, že je tato rada zaměřená spíše mezivládně. Sedí zde hlavy států a vlád a provozují mikromanagement dle zásady jednomyslnosti. Všeobecná rada, která by měla dbát na soudržnost politiky EU, je ve svém významu vyprázdněná. Ostatní rady, zejména Rada pro konkurenceschopnost, kde zasedají ministři hospodářství, se utápějí v malichernostech. Podstatné příspěvky k tomu, jak může reálná ekonomika opět dosáhnout silného a trvalého růstu, jsme nezaznamenali. Lepší fungování rad však předpokládá, že na něm budou mít zájem i jednotlivé státy. Zdá se, že to ale není případ například Německa, kde evropskou politiku dělá několik vysokých úředníků v Úřadu kancléřky (a částečně ještě eratický ministr financí), ale kde chybí skutečná mezirezortní koordinace a stanovení priorit.

Co všechno z toho vyplývá, je myslím jasné. EU potřebuje reformu v oblasti metodiky a stanovování priorit. A mohu zopakovat, že k tomu nejsou třeba žádné nové smlouvy a žádné nové instituce. Je však nutné, aby odpovědní představitelé pochopili a brali vážně národní rozměr evropských rozhodnutí a evropský rozměr rozhodování na národní úrovni. Nutné je, aby odpovědní představitelé našli odvahu mluvit s lidmi otevřeně o našich silných a slabých stránkách. A především musejí pochopit, že v naší situaci již nemůžeme získávat žádné národní výhody, které by byly na úkor ostatních v Evropě nebo na úkor celého evropského projektu.

Z němčiny přeložila od Pavlína Klofáčová. Originál textu najdete v: **Frankfurter Hefte 1,2/2013, Günter Verheugen, Welches Europa wollen wir?**, Verlag J.H.W. Dietz Nachfolger GmbH

Pražské dialogy® Příloha Evropa

Názory vyjádřené v této publikaci jsou názory autorů a nemusejí nezbytně vyjadřovat stanovisko Friedrich-Ebert-Stiftung. Komerční využití médií vydaných Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) není povoleno bez předchozího písemného souhlasu ze strany FES.

Autori prvního vydání: Jan Šícha (šéfredaktor), Jaroslav Bican, Patrik Eichler, Dominik Forman, Mirko Hempel, překlad: Pavlína Klofáčová. Za vydávání publikační řady odpovídá: Leonie Liemich, E. leonie.liemich@fesprag.cz
První vydání, prosinec 2013, ISSN 2336-2413 (Online).

Vydavatel / Objednávky:
Friedrich-Ebert-Stiftung e.V. – zastoupení v ČR
Zborovská 27, 150 00, Praha 5 · www.fesprag.cz
T. +420 224 948 088 / E. fes@fesprag.cz

Ničitel pracovních míst nebo motor hospodářství?

Wolfgang Gründiger

Názory na to, zda energetický obrat k obnovitelným zdrojům ohrožuje, nebo zachraňuje ekonomickou pozici Německa, se ve vědeckých institutech, hospodářských uskupeních, politických stranách i mezi jednotlivými politiky rozcházejí. Jedni se obávají, že stoupající ceny energií ze země vyženou energeticky náročnou výrobu – oceli, chemických produktů, cementu. Zmizí prý tak pracovní místa i vyprodukovaná hodnota. Druzí tvrdí přesný opak: díky novým exportním trhům pro technologie budoucnosti energetický obrat otvírá ohromné šance právě pro Německo jako průmyslovou mocnost. Které tvrzení je bližší realitě?

Z energetického obratu opravdu neprofitují jen biozemědělci, výrobci větrníků nebo solární energetika, která se trochu potácí kvůli levným čínským importům. Užitek sklízí řada středně velkých firem i velkých koncernů. Obnovitelné zdroje jsou už dlouho pevnou součástí obchodních strategií mnoha podniků. Vznikají nečekané aliance mezi ekonomikou a ekologií.

Wacker AG například není jen nadnárodní chemický koncern se sídlem v Mnichově, ale dotáhl to i na druhou příčku v žebříčku světových výrobců křemíku pro solární průmysl. Chemický podnik samozřejmě mluví o tom, že patří k největším podnikatelům v oblasti solárních zdrojů energie. Wacker dodává také speciální silikony a lepidla na ochranu větrníků před nepřízní počasí.

Volkswagen užívá svůj potenciál z výroby motorů také k sériové výrobě malých elektráren a uzavřel v celém světě jedinečnou spolupráci s dodavatelem ekologického proudu, firmou Lichtblick se sídlem v Hamburku, která patří ke dvaceti největším dodavatelům elektřiny v Německu. Volkswagen si tak vytváří další jistou oporu na globalizovaných trzích. V továrních halách strojího koncernu Liebherr, kde se tradičně vyrábějí tovární jeřáby, najdeme také výrobu válcovaných komponent a pohonů k větrným elektrárnám. Jako expert na námořní jeřáby pro přístavy, lodě a součástky, které jsou schopny vzdorovat mořské vodě, je Liebherr výborně vybaven pro energetický obrat (Německo plánuje stavbu větrných elektráren v Severním moři). Ve firmě Siemens do stálé nabídky

patří solární zařízení ve třídě megawattového výkonu, větrné elektrárny, zásobníky energie, elektrická vedení a plynové elektrárny. Siemens je tak největším světovým dodavatelem čistých technologií.

Výrobce nákladních automobilů MAN produkuje tepelné elektrárny na bioplyn a parní turbíny pro solárně-termické elektrárny. Bosch se vehementně tlačí na trh s větrnou a solární energií. Ocelářský gigant Thyssen Krupp vydělává slušné peníze na speciálních materiálech pro větrníky. Tradiční firma zabývající se vrty Daldrup a synové už nehledá ropu a plyn, ale provádí geotermální vrty.

Alfred Ritter nechává svou továrnu na čokoládu Ritter Sport napájet z vlastní tepelné elektrárny. „Ceny energie budou ve středně a dlouhodobém výhledu dále stoupat. Co dnes ušetříme, bude naší cenovou výhodou.“ Obnovitelné zdroje jsou pro něho ekonomickou nutností. „Pro šetrného Švába je to úplně jednoduché: co nevydáš, zůstane ti v peněženice.“

Německý průmysl dnes výrazně profituje z hnutí proti atomu, které velmi brzy uvedlo do pohybu hledání alternativních zdrojů energie. Dobře fungující domácí trh dokazuje zahraničním investorům, že jejich vklady míří do oblastí technicky vyspělé a hospodářsky provozovatelné. V mezinárodním měřítku Německo disponuje nejlepšími možnostmi stát se vedoucím trhem pro energetické technologie. Ve světě, kde se čím dál důležitější stává vše, co má nízkou produkci oxidu uhličitého, kde se usiluje o menší závislost na ropě a zaplatitelné ceny energií, mají obnovitelné zdroje velkou budoucnost. Německo je dobře vybaveno v různých oblastech – konstrukci další generace větrníků, vývoji nových paliv a vozidel, ve výrobě moderních zásobníků energie. Ekologické technologie porostou podle předpovědi poradenské firmy Rolanda Bergera tak rychle, že předhóní tradiční největší odvětví – výrobu aut a strojních zařízení. Role vůdčí země slibuje exkluzivní náskok v technologiích a otevírá možnost financování zásluhou zisků vyhrazených inovacím.

Ne všude se energetický obrat setkává s vřelým přijetím. Etablovaným energetickým koncernům hrozí, že budou moci odepsat dosavadní obchodní model, když se do sítě s privilegiem bude dostávat čím dál větší počet poskytovatelů proudu z obnovitelných zdrojů. Budou se jim snižovat zisky z energie vyrobené z fosilních paliv a atomu. Pod vedením tehdejšího šéfa představenstva RWE Jürgena Grossmanna proto RWE v roce 2010 iniciovala „energopolitický apel“, ve kterém 40 manažerů z energetické branže a z průmyslu formulovalo své obavy o budoucnost vy-

robní kapacity Německa a zpochybnilo možnosti růstu obnovitelných zdrojů. Zajímaví jsou ti, kdo tento apel nepodepsali: Manfred Wittenstein, prezident Německého sdružení výrobců strojů a strojních zařízení (VDMA) řekl, že podnět energetických koncernů neschvaluje a dodal: „VDMA nesdílí celkové vyznění apelu. Jde nám v první řadě o jistotu plánování. Na konec atomové energie jsme se připravili a investovali podle toho.“ Také šéf Siemensu Peter Löscher odmítl připojit svůj podpis, stejně tak jako šéf firmy Bosch Franz Fehrenbach. Michael Vassiliadis, předseda průmyslových odborů pro stavebnictví, chemii a energetiku (IG BCE) se podívoval, když si pod apelem přečetl své jméno. „Nepodepsal jsem to a podepsat nechtěl,“ řekl.

Přechod k zásobování z obnovitelných zdrojů energie není zadarmo. U zpracovatelského průmyslu se zátěž ještě pohybuje v rozumných hranicích: v průměru zde výdaje za energii tvoří dvě procenta hrubých produkčních výdajů (tržní ceny všech vyprodukovaných hodnot a služeb, včetně nakoupeného předběžného plnění). U oborů náročných na energii může i malé zdražení být příčinou vysokých nákladů, které se ne vždy dají pokrýt lepším výkonem nebo tak, že je zaplatí zákazník.

Právě v oborech vystavených mezinárodní konkurenci mohou vyšší výdaje za energii ohrozit jejich setrvání v Německu. V případě podpory obnovitelných zdrojů je cena jen jedním aspektem – podpora vychází z předpokladu, že ceny za fosilní paliva trvale rostou. Přesto je třeba odlehčit průmyslovým odvětvím, která jsou postižena vyššími cenami energie. Obory jako chemie, výroba papíru, železa, oceli, hliníku, cementu jsou proto zcela nebo částečně vyňaty ze zvláštních vyrovnávacích pravidel (EEG). Postupem času ale výjimek natolik přibývalo, že je využívají i podniky, které nejsou vystaveny mezinárodní konkurenci a výhody užívají na úkor dalších spotřebitelů.

Konjunkturní program pro zelený růst Podnikatelská odvětví náročná na energii přímo profitují z rozvoje obnovitelných zdrojů: zásluhou komplexního mechanismu tvorby cen snižují regenerativní zdroje ceny na burze proudu v Lipsku, protože drahé elektrárny spuštěné ve špičkách jsou díky regenerativním energiím méně potřeba. Tento „Merit-Order-Efekt“ představoval podle údajů spolkového ministerstva životního prostředí v roce 2010 okolo 0,5 centu na kilowatthodinu, zatímco EEG poplatek pro průmyslové podniky pokrýval maximálně 0,05 centu. V čisté platbě obnovitelné zdroje dokonce zlevňují elektřinu pro průmysl. Podle údajů Germany Trade and Invest byly

v roce 2011 ceny elektřiny pro velkospotřebitele v Německu nižší, než představuje evropský průměr. Zásadou energetického obratu se na trh dostali středně velcí producenti proudu, kteří zabrali část trhu koncernům. Vede to k prolamování oligopolních struktur na trhu s elektrickým proudem. Zásadou intenzivnější soutěže mohou podle názoru IZES-Institutu burzovní ceny proudu ve střednědobém výhledu klesnout o 10–20 procent.

Obrat k obnovitelným zdrojům energie je tedy na hony vzdálen tomu, aby zpečetil osud Německa jako místa podnikání a vyhnal zdejší průmysl do zahraničí. Naopak – energetický obrat představuje mohutný konjunkturální program pro zelený růst a pracovní místa budoucnosti. Nové tržní šance se otevírají zemědělství, stavebnictví, řemeslům, strojírenství, automobilovému či chemickému průmyslu.

Rozšiřování obnovitelných zdrojů vede k růstu hospodářství: Německý institut pro hospodářský výzkum (SIW) spočítal, že v roce 2030 hrubý domácí produkt díky rozšiřování obnovitelných zdrojů bude o tři procenta vyšší, než by tomu bylo bez nich (DIW – týdenní zpráva 50/2010). Již nyní přinášejí ekologické energie podle dostupných studií více než 340.000 pracovních míst, a to po odečtení ztrát pracovních míst z konvenční energetiky a dalších nepřímých vlivů. Není proto divu, že podle ankety, kterou u podnikatelů provedla Commerzbank, z ochrany klimatu v rostoucí míře profitují střední podnikatelé (studie – perspektivy podnikatelů 2008).

Máme před sebou jedinečnou šanci v globální soutěži o vedoucí místo v technologiích. Když se obrat k obnovitelným zdrojům podaří v průmyslové zemi jako je Německo, budou nás ostatní následovat. Obnovitelné zdroje jsou již nyní gigantickým exportním šlágrelem. Kde jinde než v obnovitelných zdrojích máme v budoucnosti ještě hrát první ligu?

Z němčiny přeložil Jan Šícha. Originál textu najdete v:

Frankfurter Hefte 4/2013, Wolfgang Gründiger, Jobkiller oder Wirtschaftsmotor?, Verlag J.H.W. Dietz Nachfolger GmbH

Pražské dialogy® Příloha Obnovitelné zdroje

Názory vyjádřené v této publikaci jsou názory autorů a nemusejí nezbytně vyjadřovat stanovisko Friedrich-Ebert-Stiftung. Komerční využití médií vydaných Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) není povoleno bez předchozího písemného souhlasu ze strany FES.

Autoři prvního vydání: Jan Šícha (šéfredaktor), Jaroslav Bican, Patrik Eichler, Dominik Forman, Mirko Hempel, překlad: Pavlína Klofáčová. Za vydávání publikační řady odpovídá: Leonie Liemich, E. leonie.liemich@fesprag.cz
První vydání, prosinec 2013, ISSN 2336-2413 (Online).

Vydavatel / Objednávky:

Friedrich-Ebert-Stiftung e.V. – zastoupení v ČR
Zborovská 27, 150 00, Praha 5 · www.fesprag.cz
T. +420 224 948 088 / E. fes@fesprag.cz

Dnešní stát hází lidi do studené vody

Jan Šícha

Rozhovor o nutném restartu České republiky jsme s Lubomírem Zaorálkem vedli ještě před volbami, do úplného ticha rozpuštěné Sněmovny.

Panu Zaorálku, mění se v České republice po 23 letech politická kultura? Rodí se tu poměry, které by potřebovaly recepty a vůbec program sociální demokracie?

V prvé řadě mi připadá, že politická kultura jde dolů. Debata o tématech veřejného zájmu je diletantská a má strašně nízkou úroveň. Ti, kdo o věcech debatují, se spokojují s tím, že se podaří postavit Potěmkinovu vesnici. Ve veřejnosti se neustále vytváří dojem, že je tu něco, co zbývá udělat, a pak už všechno bude dobré.

Korupce bude najednou vymýcena. Média nezkoumají, zda kandidují lidé schopní odvést nějakou práci. Jestli budou mít zájem pracovat, jestli rozumějí nějaké oblasti. Současná politická debata je tak povrchní, že musí veřejnost spíše mást. Dnešní politické prostředí je zvláštní divočina, ve které chybí povědomí o tom, v jaké situaci se země nachází.

Na otázku, zda se politická kultura mění, tedy významný politik odpovídá, že klesá. Klesají i příčky, na kterých se umísťuje Česká republika...

V žebříčku konkurenceschopnosti Česká republika klesla o sedm míst, na 46. místo. Když končily naše vlády, stáli jsme, tuším, na 29. místě. V indexu, který hodnotí prostředí pro podnikání, jsme klesli na 119. místo na světě. Bez ohledu na politické barvy jsou tu čísla, která ukazují, jak naše země padá. Dokonce v tom, co pravice považovala za svou prioritu.

Ministerstvo financí povolilo desítky tisíc videoterminálů v obcích, které často křičí, že je nechtějí. Vzniká dojem, že stát drží hazard, on uzavírá smlouvy, a vlastně jej do obcí posílá. Stát dělá něco, co veřejnost nechce, protože jeho instituce jsou zlobbované.

V době krize, v době, kdy úřady měly vykonávat aktivní politiku vůči těm, kdo přicházeli o práci, se úřady připravily o možnost sbírat data a něco aktivně dělat. Ztratily

smysl jako místo, kde by se dělala sociální politika. Těžko si dovedu představit, že jsme jako opozice mohli dělat víc. Mohli jsme jen hlasitě přihlížet demontáži toho, co tu relativně fungovalo. Bude velmi těžké obnovovat funkce státu, které plnit má a kdysi plnil. Těžké pro kohokoli, kdo přijde po volbách.

Stát má ve společnosti garantovat spravedlnost a férovost, mají v něm platit spolehlivé principy. Namísto toho náš stát preferuje skupinku vyvolených, která k němu má nejbližší. Ekonomickou krizi zažila řada zemí, nejlépe ji přežily ty, které mají silný sociální stát a silnou domácí výrobu. Málokde byl stát poškozen tak jako u nás.

Dosáhli jsme dna? Budeme se odrážet vzhůru, až převezme moc vaše strana? Nebo bude platit poetická česká věta - včerejší dno je zítřejším stropem? Vy sám jste v politice dlouho. Necítíte spoluodpovědnost za stav, který malujete tak černě? Mohli jste udělat víc?

Vím jistě, že když poměry nezměníme, bude pokračovat pád. Není to konec. Garance, že jsme už na dně a odrazíme se, neexistuje. Skupiny, kterým současný a horší stav vyhovuje, jsou silné. Pokud se nenajdou politici a poslanci, kteří budou hájit zájmy občanů a širší veřejnosti, bude pokračovat rozklad.

„Jste jediná strana, která myslí programově.“

Lubomír Zaorálek

Nedaří se nám přestat být rozvojovou zemí a postavit se na vlastní nohy. Na současné křižovatce se podle mého názoru rozhodujeme spíše pro směr rozvojové než pro směr vyspělé země. Naše země musí na sebe vzít plánovitou podobu a rozvíjet se rovnoměrně. Společnost musí fungovat jako celek, mít regionální politiky špičkové kvality a dobré veřejné služby. Politika musí dávat spolehlivá pravidla a rámce, ve kterých je možné se pohybovat s jistotou. Mám pocit, že u nás pravidla mizí a poměry nabývají chaotického charakteru. Jestli jsme mohli udělat víc? Mohli jsme víc křičet, když se jednalo například o úřadech práce? Nemohli. Věděli jsme, že to, co se děje s úřady práce, je bolševická revoluce a vyjadřovali to naplno.

Cílem politiky má být rozvoj lidskosti, Masaryk říkal vnitřní i vnější. Sem je třeba vrátit politiku po volbách, to je možná změna politické kultury. Smyslem politiky je dát podmínky k tomu, abychom se rozvíjeli jako lidé. Musíme samostatně budovat podobu

života, která je nám blízká, kvůli které tady máme svůj stát. Se státem je třeba moci se ztotožnit.

Když za mnou do kanceláře v Ostravě přijde zdravotně postižený člověk a řekne mi, že mu vzali invalidní důchod, že si má hledat práci a je mu 58 let, připadá mi, že žiji v absurdní zemi. Ten člověk má o berlích chodit žádat o práci, o které ví, že mu ji nikdo nedá. Dnešní stát zcela zbytečně hází do studené vody lidi, kterým bychom se měli snažit pomoci. Máme co do činění s hlubší krizí, než je ekonomická. Když si osvojíme myšlenku, že spoléhat se nelze na nikoho a na nic, přestáváme být společenstvím.

Použil jste slovo divočina. Pravicová média, což znamená téměř všechna média u nás, mluví o sociální demokracii jako o jedné z divočin. Jste schopni se vůbec organizovat sami jako strana, když mluvíte o tom, že chcete jinak organizovat stát?

I my žijeme ve společnosti, která je v krizi. Sociální demokracie není zvláštní oáza, ve které hodnoty platí bezvadně. Sociální demokracie není vojskem, které vyjždí z Blániku. Jsme ale jediná strana, která programově uvažuje a myslí. Snažíme se formulovat program, který je alternativou k tomu, co se tady odehrálo v posledních letech. Nic proti

novým stranám, ale apriorní nedůvěru ve mně vyvolává sdružování kolem charismatických osobností nebo boháčů.

Do Parlamentu v minulosti přišla řada lidí, kterých jsem si vážil. Nenašli ale způsob, jak vstoupit do dění a ovlivnit ho. Politická strana, která funguje jako celek, má daleko větší sílu. Sociální demokracie má povinnost držet pohromadě, protože je jednou z posledních sil, která může nabídnout ucelený program. I v naší straně se projevuje charakter doby. Ale zůstáváme jednou z posledních nadějí.

Musíme být schopni stranu uvnitř stabilizovat za programovou vizí. Na programu se pracovalo dlouho a našli jsme shodu. Nevím o jiné straně, která by v poslední době absolvovala něco podobného. Nabízíme alternativu a chceme se na ní domluvit s lidmi. Pro mě je ale hlavní věta, kterou mi řekla paní v Ostravě na ulici: „*Budu vás volit, protože jste jedna z posledních nadějí.*“ Nezbyvá nám nic jiného, než tuto roli zvládnout.

Věcný zájem bude tedy silnější než odstředivá síla? Přestože na odstředivých silách záleží tolika silným subjektům? Ekonomickým i politickým?

Věřím tomu, že držet sociální demokracii jako jednotnou stranu dává větší šanci všem. Veškeré spory beru jako dočasnou věc, kterou překonají úkoly, které nás čekají. Sociální demokracie nikdy nestála před tak těžkým úkolem, jako dnes. Je to těžší, než v roce 1998. Tehdy jsme ještě byli zajímaví, zdálo se, že do naší země stačí pustit investice.

Země se dala nastartovat způsobem, který se dnes nedá zopakovat. Pomocí přílivu investic jsme začali vyrábět produkty se střední mírou přidané hodnoty a zpracovatelský průmysl byl schopen zajistit ekonomický růst. Dnes stojíme před těžší výzvou. Chceme se z rozvojové země stát zemí vyspělou. Máme na víc, než jsme dosud předvedli. Případá mi, že jsme se začali propadat někam, kam nepatříme. Potřebujeme restart České republiky. Je to vážnější úkol, než cokoli, co by nás v sociální demokracii mohlo rozdělovat. Sil a lidí se nám bude nedostávat, budeme oslovovat další a další lidi, abychom vytvořili širší alianci, než je sociálně demokratická.

Pražský intelektuální salon Vás dlouho sledoval jako jednu ze svých nadějí, když už by došlo k nehodě, tedy na levici. Z jejich pohledu jste se posunul do polohy jakéhosi virtuálního řvouna s čím dál větším počtem extrémně levicových formulací. Jak byste odpověděl pražskému salonu?

Těžko vás může nechat v klidu to, čeho jsme byli svědky za poslední léta ve Sněmovně. Na severní Moravě jsem spíše slyšel „ještě přidejte, to je do nebe volající“. Z Prahy se možná zdá, že by se dalo chovat klidněji. V regionech je ale situace podstatně horší než v Praze. Na Bruntálsku je až šestnáctiprocentní nezaměstnanost. V důsledku těžkého průmyslu zde žije spousta lidí se zdravotním postižením. Lidé jsou handicapováni, protože nechali své zdraví v provozech. Kvůli nim křičím a budu křičet. Jako intelektuál můžu připomenout Franze Kafku, který sedí v pojišťovně a diví se, že lidé s úrazy z práce se s námi ještě baví. I já bych spíše pochopil, kdyby nás lidé brali útokem. Stačí, když si člověk uvědomí, jaká se tu hraje nepoctivá hra, když se mluví o zneužívání sociálních dávek. Vždyť potenciálně zneužitelné dávky tvoří nepatrný zlomek toho, co uniká ze státního rozpočtu. Doslova se šetří pár korun na zdravotně postižených a jinde utíkají a do Bruselu se vracejí desítky miliard. Pokud někdy zvyšují hlas, plně mě ospravedlňuje

skutečnost, že křičet by bylo třeba ještě víc. Křičel jsem například při čtení smlouvy, které ministerstvo pana Drábka zavazovalo příští vlády, aby dodržely takzvané sKarty. Podvod! Porušení kompetence! Stalo se tu mnoho věcí, které se ve slušné společnosti nedělají. Státní úředníci porušovali zákon. Ve Sněmovně se lhalo. Proto si nevyčítám zvyšování hlasu. Až zmizí zlotřilosti, nebudu křičet. Křik mi radost nepůsobí.

Jeden z mála konzistentních projevů při rozpouštění Sněmovny pronesla Kateřina Klasnová. Jak je možné, že především ventilovala otřes ze své zkušenosti s politikou? Jak je možné, že věrohodně mluvila členka pseudostrany, a to o ulehčení, že má své angažmá za sebou? Cítíte také ulehčení?

Namísto ulehčení mám pocit, že jsem něco nedodělal. Pro mě není smyslem být opozičním politikem. Chci něco měnit. Kdybych teď odešel, byla by to porážka. Nebyli jsme v Parlamentu, abychom se vymluvili, ale abychom něco udělali. Přál bych si mít od dnešní doby za čtyři roky bilanci, kdy by se dalo říci: „Vidíte, že to šlo.“ Celou dobu jsem nejen mluvil, ale i přemýšlel, jak to dělat jinak.

Nestačí říci, že to tu nestojí za nic a jdu. Smysl politiky je prosazovat určitou podobu lidství. Moje ambice je, aby v příštím volebním období lidé za velmi krátkou dobu věděli, že jdeme lepší a smysluplnější cestou. V zahraničí politice by pro začátek stačilo dát najevo, co vlastně ti Češi, Moravané a Slezané chtějí. V Evropě jsou z nás jen zmatení, nikdo nám nerozumí.

Během půl roku se dá změnit mnoho. Během roku lze změnit atmosféru v zemi. Ti, kdo odcházejí z politiky v této chvíli, odcházejí v neobyčejně smutném okamžiku. Chci, aby lidé byli spokojeni se zemí, ve které žijí. Nesmírím se s tím, jak to nyní strašně nejde.

Jak by zněly tři důvody, proč je sociální demokracie připravena převzít moc?

- Připravuje se na to.
- Má program.
- Má lidi, kteří formulovali alternativu současnému stavu a jsou schopni ji realizovat.

Pražské dialogy. Příloha Rozhovor

Názory vyjádřené v této publikaci jsou názory autorů a nemusejí nezbytně vyjadřovat stanovisko Friedrich-Ebert-Stiftung. Komerční využití médií vydaných Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) není povoleno bez předchozího písemného souhlasu ze strany FES.

Autori prvního vydání: Jan Šícha (šéfredaktor), Jaroslav Bican, Patrik Eichler, Dominik Forman, Mirko Hempel, překlad: Pavlína Klofáčová. Za vydávání publikační řady odpovídá: Leonie Liemich, E. leonie.liemich@fesprag.cz
První vydání, prosinec 2013, ISSN 2336-2413 (Online).

Vydavatel / Objednávky:
Friedrich-Ebert-Stiftung e.V. – zastoupení v ČR
Zborovská 27, 150 00, Praha 5 · www.fesprag.cz
T. +420 224 948 088 / E. fes@fesprag.cz

Dobrá práce je mnohem víc, než zaplacený výkon

Jan Šícha

Německo má za sebou reformu pracovního trhu, od které si slibovalo zastavení odlivu pracovních míst do levnějšího zahraničí. Reflexe reforem provedených vládami pod vedením sociální demokracie vychází od levého středu doprava spíše příznivě, čím více stojí hodnotitelé vlevo, tím silněji reformu označují za katastrofu. Faktem je, že v Německu má nyní práci více lidí než kdykoli předtím, dalším faktem je, že rapidně ubylo pracovních jistot. „Prekérní džob“ je nyní často skloňovaným pojmem německého pracovního trhu, asi netřeba hledat český ekvivalent, stačí zčeštit skloňováním a našimi písmeny, jako kdysi slova kšilt, fasovat nebo sichrhajcka. V Německu po reformě prudce narostl počet lidí zaměstnaných na částečný úvazek, v dotovaných zaměstnáních v kombinaci s různými kurzy, na místech s časově omezenou a z hlediska zaměstnance velmi nevýhodnou smlouvou, kterou si zaměstnavatelé často chválí jako výraz flexibility. „Flexibilita“ na straně zaměstnavatelů, „nejjistota“ na straně zaměstnanců. Redakce Pražských Dialogů přináší úryvky z článku z časopisu Neue Gesellschaft Frankfurter Hefte číslo 4, 2013, které vyšlo pod titulem „Dobrá práce, dobrá společnost“.

Z rozhovoru Jutty

Allmendinger s Thomasem

Meyerem:

Co přesně znamená „dobrá práce“ v pokročilé společnosti průmyslu a služeb? Bylo by možné všechny pracovní vztahy v naší zemi zorganizovat ve smyslu „dobré práce“? Je dobrá práce pro všechny dosažitelná v dohledné době?

Otázky po „dobré práci“ se většinou týkají zaměstnání za mzdu. Ráda bych ji ale chápala širěji. Nejdůležitějším předpokladem pro dobrou práci je pro mne zdařilá koexistence práce placené a neplacené. Pouze ve světle života jako celku se ukazuje, co je dobré zaměstnání. Co jsou mi platné věci jako výborný plat, smlouva na dobu neurčitou a příjemné pracovní prostředí, když kvůli nim musím rezignovat na partnerství, děti,

blízkost k rodičům a přátelům, na kulturu a občanství? Dobrá práce pro mne znamená být pracovně aktivní a nemuset se zaměstnání oddat úplně. Dobrá práce za mzdu pro mne znamená sociálně jištěné pracovní smlouvy, mzdu, ze které se dá žít, jistotu, že mohu plánovat, pracovní dobu, která platí stále, pracovní prostředí, ve kterém je možné zachovat si zdraví.

Sociální pojištění, minimální mzda a jistota plánování musí být součástí všech pracovních vztahů. I potom se různé formy práce za mzdu mohou navzájem hodně lišit: v kvalifikačních předpokladech, v sociálním postavení, v příjmu, v šancích na růst, ve spolurozhodování, v autonomii. Je pro mne ale rozhodující, abychom zaměstnankyně a zaměstnance jistili směrem dolů. Je-li vůle u politiky a u podnikatelů, může se to rychle dařit.

V Německu momentálně pracuje téměř deset milionů lidí na časově omezenou dobu, jsou půjčováni od firmy firmě, vykonávají takzvané minimální úvazky. Stále vyšší počet pracovních smluv umožňuje mzdový dumping. Sektor nízkých mezd čítá deset milionů zaměstnanců. Můžeme tedy mluvit o růstu pochybné práce, prekerizaci světa práce. Co musí udělat účinná politika zaměstnanosti, aby bylo dosaženo cíle „dobrá práce všem“. Co může udělat zákonodárce, aby šel proti prekerizaci práce a tím proti štěpení společnosti?

Prekérní práce v Německu posledních let přibývalo. To je pravda. Ale obraz o tom není tak jasný, když také zde chápeme práci v širším smyslu. Dnes je zaměstnáno více žen a mají svůj příjem. Jistě, hodně těchto žen pracuje na částečný úvazek, mnohé pracují na nevýznamných postech a dostávají velmi malou mzdu. Ale jako ženy v domácnosti byly také v prekérní pracovní situaci. Byly většinou závislé na příjmu manžela a stály před nicotou, když mužův příjem odpadl.

„Sociální jistota není překážkou, ale předpokladem osobní autonomie.“

Thomas Meyer

Ale zpátky k vaší otázce: Abychom předešli prekérnímu zaměstnávání, musí se začít velmi brzy, ve školách. U dobrého předškolního a školního vzdělání, čímž nemíním jen vzdělání zaměřené na pracovní praxi. Musíme snížit podíl lidí s nižším vzděláním. Teprve vzdělání propůjčuje lidem schopnost podílet

se na společnosti a práci... Velké problémy vidím u smluv o dílo. Tady musí zákonodárci a tarifní partneři vypracovat jasná pravidla a stanovit hranice. Když odpověď shrnu – je nutné přijmout preventivní a terapeutická opatření, ve stejné míře. Musíme lidi chránit, aby se nedostali do pásma nízkých mezd, a těm, kdo tam jsou, zlepšovat cesty ven.

Autorka, Jutta Allmendinger, je socioložkou a prezidentkou Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung pro sociální výzkum.

Thomas Meyer je profesorem politologie na univerzitě v Dortmundu a šéfredaktor časopisu Neue Gesellschaft/Frankfurter Hefte.

Prekérní pracovní místa poškozují základy společnosti.

Dobrá práce je podmínkou demokracie.

Detlef Wetzel

Dobrá práce znamená z pohledu zaměstnanců/zaměstnankyň pevný a spolehlivý příjem, zaměstnání na dobu neurčitou, možnost v práci používat a rozvíjet odborné a kreativní schopnosti, získat uznání a rozvíjet sociální vztahy. Práce je hodnocena pozitivně, pokud v ní je dost zdrojů, například k rozvoji, další kvalifikaci, vlivu na rozhodování a dobrý vztah k nadřízeným a kolegům. Další důležitou podmínkou je, aby pracovní úkoly nebyly vnímány jako příliš zátěžové.

„Blahobyť v Německu je založen na práci milionů kvalifikovaných lidí, kteří umějí vyrobit věci, které nikdo jiný vyrobit neumí.“

Detlef Wetzel

Autor je místopředsedou odborů IG Metall.

Máma vaří, táta pracuje – jak přetrhout časovou smyčku?

Manuela Schwesig

Po desetiletí garantovala neplacená práce mnoha žen hladké nasazení jejich mužů

„Nutná je nová kultura práce, při které nejsou důležité přítomnost a dosažitelnost, ale platí výsledek.“

Manuela Schwesig

na pracovním trhu. Takové rozdělení rolí má dnes zásadní trhliny, není ale ještě překonané úplně. Slučitelnost rodiny a práce znamená pro mnoho dnešních žen jen zdvojnásobení jejich úkolů. Existuje už hodně aktivních otců, kteří jsou napnuti mezi požadavky práce a požadavky rodiny, mezi body, které potřebují „celého muže“ a „celou ženu“.

V roce 1998 přišla první rudo zelená koalice s cílem modernizovat německou společnost a provětrat zatuchlinu Kohlovy éry. Nastartovali jsme tehdy programy výstavby školek, celodenních školních pobytů, zakotvení registrovaného partnerství a návrh rodičovského příspěvku včetně měsíců pro partnery. Hodně se toho dalo do pohybu, ale bohužel jsme zůstali stát někde na půli cesty. Nyní bychom měli modernizační proces dokončit.

„Slučitelnost rodiny a práce“ znamená pro mnoho dnešních žen jen zdvojnásobení jejich úkolů.“

Manuela Schwesig

Tvrdívá se, že 70 procent žen chodí do práce, kde je tedy problém? Vysoké číslo je ale matoucí. V základu se na trhu práce pro ženy nic nezměnilo. Zvětšil se sice počet zaměstnaných žen, ale počet odpracovaných hodin zůstal stejný. Ženy si jen hodiny rozdělily mezi sebou jinak. Podíl žen na práci na plný úvazek poklesl, zvýšil se počet žen zaměstnaných na takzvaný malý dílčí úvazek (méně než 15 hodin týdně). Náš trh práce se čím dál víc štěpí na (většinou mužské) megaúvazky a na (většinou ženské) miniúvazky. A to se všemi důsledky, jako je špatná mzda, až po chudobu ve stáří. Živitel rodiny se v Německu drží stejně houževnatě jako jeho protějšek – nositelka pomocného příjmu. A to přestože hodně párů už při založení rodiny vyznává úplně jiný životní model, totiž partnerský a rovný. Přesto naše zákony a náš trh práce upřednostňují klasické dělení rolí a trestají vše, co se od něj odchyluje.

Situace na našem pracovním trhu neodpovídá našim možnostem ani našim potřebám. Čím dál více mužů se nechce nechat redukovat na „samoživitele“. Chtějí spoluvychovávat své děti a ne je po práci políbit na dobrou noc. Čím dál více matek má plné zuby toho, aby je ve firmě posadili na „Mommytrack“... Lepší organizace práce by zlepšila čísla našeho vymírání, zajistila by lepší jistoty existence, ulevila by důchodovým a zdravotním pokladnám, stabilizovala by sociální systém. Mohla by otupit demografické otázky.

Autorka je spolkovou ministryní pro rodinu, seniory, ženy a mládež. Předtím byla ministryní práce, rovnosti a sociálních věcí v Meklenbursku.

Pražské dialogy® Příloha Ekonomie, práce

Názory vyjádřené v této publikaci jsou názory autorů a nemusejí nezbytně vyjadřovat stanovisko Friedrich-Ebert-Stiftung. Komerční využití médií vydaných Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) není povoleno bez předchozího písemného souhlasu ze strany FES.

Autori prvního vydání: Jan Šícha (šéfredaktor), Jaroslav Bican, Patrik Eichler, Dominik Forman, Mirko Hempel, překlad: Pavlína Klofáčová. Za vydávání publikační řady odpovídá: Leonie Liemich, E. leonie.liemich@fesprag.cz
První vydání, prosinec 2013, ISSN 2336-2413 (Online).

Vydavatel / Objednávky:

Friedrich-Ebert-Stiftung e.V. – zastoupení v ČR
Zborovská 27, 150 00, Praha 5 · www.fesprag.cz
T. +420 224 948 088 / E. fes@fesprag.cz